

มาตรา ๕๘/๒ เมื่อศาลกำหนดประเด็นพิจารณาและไต่สวนแล้ว ศาลจะมอบหมายให้ตุลาการคนหนึ่งทำหน้าที่รวบรวมและสรุปข้อเท็จจริงเพื่อเสนอต่อศาลก็ได้

มาตรา ๕๙ หากศาลเห็นว่าคดีใดเป็นปัญหาข้อกฎหมาย หรือมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ ศาลอาจประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัยโดยไม่ทำการไต่สวนหรือยุติการไต่สวนก็ได้

เมื่อศาลเห็นว่าพยานหลักฐานใดเกิดขึ้นหรือได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่พิจารณาวินิจฉัย หรือไม่มีความจำเป็นแก่การพิจารณาวินิจฉัย หรือจะทำให้คดีล่าช้าโดยไม่สมควร ศาลอาจสั่งงดการสืบหรือไม่รับฟังพยานหลักฐานนั้นก็ได้

มาตรา ๖๐ การไต่สวนนั่งพิจารณาของศาลให้กระทำโดยเปิดเผย เว้นแต่เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรเพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณที่ทำการศาล หรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ศาลมีอำนาจกำหนดบุคคลที่มีสิทธิจะอยู่ในห้องพิจารณาได้

เมื่อศาลประกาศกำหนดวันนัดไต่สวนครั้งแรก ให้ส่งสำเนาประกาศแก่คู่กรณีไม่น้อยกว่าสิบห้าวันก่อนวันนัด ส่วนกำหนดวันนัดไต่สวนครั้งต่อไป ให้เป็นไปตามที่ศาลกำหนด และให้ปิดประกาศกำหนดนัดดังกล่าวไว้ ณ ที่ทำการศาลด้วย

ประกาศตมวรสสอง ให้อปิดประกาศไว้ ณ ที่ทตมรส

มาตรา ๖๑ คู่กรณีจะอ้างตนเอง บุคคล และหลักฐานอื่นเป็นพยานหลักฐานได้ ตมที่ศาลเห็นสมควร และมีสิทธิขอตรวจพยานหลักฐานและคัดสำเนาพยานหลักฐานของตนเองหรือของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งนั้น ณ ที่ทตมรสในเวลาทำการได้ เพื่อประโยชน์แห่งการนี้ ศาลจะกำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐานก่อน ตามวิธีการและระยะเวลาที่กำหนดในข้อกำหนดของประธานศาลรัฐธรรมนูญก็ได้

การอ้างพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่ง ให้คู่กรณียื่นบัญชีระบุพยานหลักฐาน พร้อมแสดงเหตุผลสมควรสำเนาในครรฮ์ทงและวิธีการที่จะได้มาซึ่งพยานหลักฐานดังกล่าว

คู่กรณีขอสำเนาบัญชีระบุพยานหลักฐานเพิ่มเติมพร้อมแสดงเหตุผลสมควรสำเนาได้ ตมที่ศาลเห็นสมควร

พยานหลักฐานใดที่คู่กรณีไม่ได้แสดงไว้ในบัญชีระบุพยานหลักฐาน คู่กรณีไม่อาจนำเข้าสู่ครททสรณคดีได้ เว้นแต่ศาลจะอนุญาตเพื่อประโยชน์แห่งครททสรณยุติธรรม

ภายใต้บังคับมาตรา ๕๙ ก่อนศาลมีคำวินิจฉัย คู่กรณีอาจยื่นบัญชีระบุพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ แต่ ต้องยื่นเสียก่อนวันที่ศาลกำหนดว่าจะมีคำวินิจฉัยไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน เว้นแต่ศาลจะเห็นว่าการยื่นบัญชีระบุพยานหลักฐานเพิ่มเติมดังกล่าวเป็นการประวิงคดี หรือเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดีศาลจะสั่งไม่รับไว้พิจารณาก็ได้

มาตรา ๖๒ เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม ศาลอาจกำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐานก่อนก็ได้ และให้แต่ต้องแจ้งคู่กรณีทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบห้าวันก่อนวันนัดตรวจพยานหลักฐาน

ก่อนวันนัดตรวจพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่งไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ให้คู่กรณียื่นบัญชีระบุพยานหลักฐานตามหมวด ๒๑ วรรคสอง ต่อศาลพร้อมสำเนาจำนวนเพียงพอต่อमतที่ศาลกำหนด และหากคู่กรณียื่นบัญชีระบุพยานหลักฐานเพิ่มเติมต้องกระทำก่อนการตรวจพยานหลักฐานเสร็จสิ้น

คู่กรณียื่นบัญชีระบุพยานหลักฐานเพิ่มเติม เมื่อล่วงพ้นระยะเวลาตามวรรคสองจะกระทำได้อีกเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล โดยผู้ขอต้องแสดงเหตุอันสมควรว่าไม่สมควรรทพจนถึงพยานหลักฐานนั้นหรือเป็นกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

มาตรา ๖๓ ในวันนัดตรวจพยานหลักฐาน ให้คู่กรณีนำพยานเอกสาร พยานวัตถุ และพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมดที่อยู่ในความยึดถือหรือดูแลรักษาครอบครองของแต่ละฝ่ายมาแสดงต่อศาลเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายมีโอกาสตรวจสอบพยานหลักฐานดังกล่าว หากฝ่ายใดไม่พร้อมนำพยานหลักฐานดังกล่าวมาแสดงต่อศาลในวันนัดตรวจพยานหลักฐานได้ อันเนื่องมาจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้น ศาลอาจมีคำสั่งให้ปฏิบัติเป็นอย่างอื่นตามความจำเป็นและสมควรแก่กรณี

ในวันนัดตรวจพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลหรือตุลาการประจักษ์คดีหรือตุลาการคนใดคนหนึ่งที่ได้รับมอบหมายสอบถามคู่กรณีถึงความเกี่ยวข้องข้อแย้งประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างถึง ตลอดจนควรขออนุญาตคุ้มครองแก่หลักฐานของพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงที่อีกฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้าง แล้วลงบันทึกของวงควรพิจารณาคดีไว้เมื่อเสร็จแล้วให้ศาลกำหนดวันนัดไต่สวน และแจ้งให้คู่กรณีทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

มาตรา ๖๔ ศาลไต่สวนของศาลให้คู่กรณีซักถามเฉพาะประเด็นที่ศาลกำหนด และให้มีใครสืบพยานหลักฐานที่คู่กรณีไม่รับกัน

ถ้าคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลในวันไต่สวน ให้ศาลตีความกรณีขาดพยานพิจารณาต่อไป

มาตรา ๖๕ ในการไต่สวนพยานบุคคล หรือพยานผู้เชี่ยวชาญ ให้ศาลกำหนดและกระทำเท่าที่จำเป็น ไม่ว่าจะเป็พยานที่ฝ่ายใดอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเอง ให้ศาลมีอำนาจสอบถามพยานบุคคลเอง โดยการแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะไต่สวน แล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นโดยวิธีแถลงด้วยตนเองหรือตอบคำถามศาล ศาลอาจถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใด ๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีแม้จะไม่มีฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม แล้วจึงอนุญาตให้คู่ความถามพยานเพิ่มเติม

เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจอนุญาตให้คู่กรณีซักถามพยานเพิ่มเติมตามประเด็นและข้อเท็จจริงที่ศาลกำหนดไว้ก็ได้ โดยให้ฝ่ายที่อ้างพยานเป็นผู้ซักถามก่อน

การถามพยานของศาลตามวรรคหนึ่ง จะใช้คำถามนำก็ได้
 หลังจากคู่กรณีถามพยานตามวรรคสองแล้ว ห้ามมิให้คู่กรณีฝ่ายใดถามพยานอีก เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล

ควรไต่สวนพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญ ให้ศาลสอบสวนพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญก่อน ทว่าควรไต่สวนให้ศาลแจ้งให้พยานทราบถึงประเด็นและข้อเท็จจริงที่สหาคำศาลแล้ว ให้พยานนิพนธ์ความในข้อนั้นโดยวิธีแสดงด้วยตนเองหรือตอบคำถามของศาล (ความในวรรคสองนำไปกำหนดรวมไว้ในวรรคหนึ่ง)

~~เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจอนุญาตให้คู่กรณีซักถามพยานเพิ่มเติมตามประเด็นและข้อเท็จจริงที่ศาลกำหนดไว้ก็ได้ โดยให้ฝ่ายที่อ้างพยานเป็นผู้ซักถามก่อน~~
 (ความในวรรคสามนำไปกำหนดรวมไว้ในวรรคหนึ่ง)

มาตรา ๖๖ ศาลอาจอนุญาตให้มีการสืบไต่สวนพยานที่อยู่นอกที่ทำการศาลตามที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายร้องขอโดยใช้ระบบการประชุมทางจอภาพได้ โดยให้ฝ่ายที่ร้องขอเป็นผู้ดำเนินการเพื่อจัดให้มีระบบดังกล่าวและเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการนี้ทั้งหมด

การสืบไต่สวนพยานตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่ากระทำในห้องพิจารณาของศาล

มาตรา ๖๗ ในกรณีที่ศาลเห็นสมควร หรือในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายที่อ้างพยานนั้นร้องขอและศาลอนุญาต ศาลอาจกำหนดให้พยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญที่ต้องมาเบิกความ เสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นล่วงหน้าต่อศาลตามประเด็นที่ศาลกำหนดหรือที่ศาลอนุญาตให้คู่กรณีฝ่ายที่ร้องขอกำหนดและศาลอนุญาต โดยให้ส่งต้นฉบับบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นล่วงหน้าต่อศาล และสำเนาแก่คู่กรณีฝ่ายอื่นทราบก่อนวันนัดสืบพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญนั้นไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน พยานดังกล่าวต้องมาหรือไม่ต้องมาศาลตามที่ศาลกำหนดก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดในข้อกำหนดของประธานศาล

คู่กรณีที่ติดใจคัดค้านข้อเท็จจริงในบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นล่วงหน้าดังกล่าวในประเด็นใด ให้ทำคำคัดค้านเป็นหนังสือยื่นต่อศาลก่อนวันนัดสืบพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญนั้นไม่น้อยกว่าสามวัน มิฉะนั้น ให้ถือว่าไม่ติดใจคัดค้าน

ในวันสืบพยาน ให้พยานรับรองบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นล่วงหน้า แล้วตอบข้อซักถามเพิ่มเติมของศาลและคู่กรณีฝ่ายอื่นตามประเด็นที่เสนอต่อศาลตาม

ความในวรรคสองและศาลอนุญาต หากพยานไม่มาศาล หรือมาศาลแต่ไม่ยอมตอบข้อซักถาม ให้ศาลปฏิเสธที่จะรับฟังบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นล่วงหน้าของพยานบุคคล หรือพยานผู้เชี่ยวชาญนั้นเป็นพยานหลักฐานในคดี เว้นแต่มีเหตุจำเป็นหรือสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลจะรับฟังบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นล่วงหน้าของพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญนั้นประกอบพยานหลักฐานอื่นก็ได้

พยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญโดยยื่นบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นล่วงหน้าตามวรรคหนึ่งต่อศาลแล้วจะขอถอนบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นล่วงหน้านั้นมิได้ และเมื่อพยานรับรองบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นล่วงหน้าแล้ว ให้ถือว่าบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นล่วงหน้านั้นเป็นส่วนหนึ่งของคำเบิกความของพยาน

มาตรา ๖๘ ความในมาตรา ๖๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้นำมาใช้บังคับกับกรณีที่ศาลกำหนดให้พยานบุคคลใดหรือพยานผู้เชี่ยวชาญเสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นต่อศาลตามประเด็นที่ศาลกำหนดแทนการมาเบิกความโดยพยานไม่ต้องมาศาลด้วย โดยอนุโลม เว้นแต่ระยะเวลาตามมาตรา ๖๗ วรรคหนึ่งให้นับแต่วันที่ทราบคำสั่งศาล

ภายในเจ็ดวันนับแต่วันทราบคำสั่งศาลก็ได้

ให้ศาลส่งสำเนาบันทึกคำพยานตามวรรคหนึ่งให้คู่กรณีทราบหรือมีคำสั่งแจ้งให้คู่กรณีมารับสำเนาบันทึกคำพยานภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด และหากคู่กรณีติดใจคัดค้านข้อเท็จจริงในบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นดังกล่าวในประเด็นใด ให้ทำคำคัดค้านเป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในสามวันนับแต่วันได้รับสำเนาบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นนั้น มิฉะนั้น ให้ถือว่าไม่ติดใจคัดค้าน

ศาลอาจนัดให้พยานมาศาลเพื่อตอบข้อซักถามเพิ่มเติมของศาล หรือของคู่กรณีตามประเด็นที่เสนอต่อศาลตามความในวรรคสองและศาลอนุญาต ในกรณีเช่นนี้ ถ้าพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญนั้นไม่มาศาล หรือมาศาลแต่ไม่ยอมตอบข้อซักถาม ให้ศาลปฏิเสธที่จะรับฟังบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญนั้นเป็นพยานหลักฐานในคดี เว้นแต่มีเหตุจำเป็นหรือสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลจะรับฟังบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญนั้นประกอบพยานหลักฐานอื่นก็ได้ (นำไปกำหนดรวมไว้ในมาตรา ๖๗ วรรคแรก)

มาตรา ๖๙ ระหว่างการไต่สวนของศาล ให้ศาลบันทึกรายงานการพิจารณาคดีรวมไว้ในสำนวน และจัดให้คู่กรณีและพยานลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

การบันทึกคำเบิกความของพยานในการไต่สวน ให้บันทึกการพิจารณาโดยใช้เครื่องบันทึกเสียงหรือเครื่องบันทึกภาพและเสียง หรือวิธีการอื่นตามที่ข้อกำหนดของประธานศาลรัฐธรรมนูญกำหนด

มาตรา ๗๐ กรณีที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายมีสิทธิร้องขอให้มีการแถลงการณ์เปิดคดีหรือปิดคดีของตนก็ให้กระทำได้ตามที่ศาลเห็นสมควรและภายในเวลาที่ศาลกำหนด

การแถลงการณ์เปิดคดีหรือปิดคดีของคู่กรณีต้องทำเป็นหนังสือ เว้นแต่ศาลเห็นสมควรให้กระทำด้วยวาจา และให้นำความในมาตรา ๖๙ วรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม หลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาในการแถลงการณ์เปิดคดีหรือปิดคดี ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๗๑ เมื่อศาลเห็นว่าพยานหลักฐานใดเกิดขึ้นหรือได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่พิจารณาวินิจฉัย หรือไม่มีความจำเป็นแก่การพิจารณาวินิจฉัย หรือจะทำให้คดีล่าช้าโดยไม่สมควร ศาลอาจสั่งงดการสืบหรือไม่รับฟังพยานหลักฐานนั้นก็ได้ (นำไปกำหนดไว้ในมาตรา ๓๒)

มาตรา ๗๒ ในกรณีที่ศาลเห็นสมควร หรือโดยคู่กรณีร้องขอ ศาลอาจสั่งให้มี ทนายรับพยานหลักฐาน ตรวสสอบบันทึก เอกสาร วัตถุ หรือสถานที่ ไม่ว่า จะกระทำในเวลาใด ทนายในหรือทนายนอกที่ทนายศาลก็ได้ (นำไปกำหนดไว้ในมาตรา ๓๓)

มาตรา ๗๓ ศาลมีอำนาจในอันที่จะตั้งเนรเทศหรือขับไล่ออกและวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานใด ๆ ที่ได้มา หรือมีอยู่ หรือที่คู่กรณีนำมานั้น เกี่ยวข้องประเด็นและประเด็นอื่นเพียงพอให้ฟังเป็นยุติได้หรือไม่ (กรธ. ตัดออก เนื่องจากเห็นว่า เป็นอำนาจของศาลในการพิจารณา รับฟังพยานหลักฐานได้อยู่แล้ว)

มาตรา ๗๔ ในกรณีไต่สวนของศาล หากศาลเห็นว่าการไต่สวนคดีนี้ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ ศาลจะงดการไต่สวนก็ได้ (นำไปกำหนดไว้ในมาตรา ๕๙)

มาตรา ๗๕ ในกรณีประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัย หากศาล เห็นสมควร หรือคู่กรณี พยาน หรือผู้เกี่ยวข้องร้องขอ ศาลอาจสั่งให้บุคคลดังกล่าวเสนอ ข้อเท็จจริงหรือความเห็นเป็นหนังสือได้ (นำไปกำหนดรวมไว้ในมาตรา ๓๒ วรรคสาม)

มาตรา ๗๖ ในกรณีพิพาทคดี ศาลมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่ เกี่ยวข้องจนบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้พนักงานสอบสวน หน่วย ราชการ หน่วยงนของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการใดเพื่อประโยชน์ แห่งการพิจารณาได้ (นำไปกำหนดรวมไว้ในมาตรา ๓๒ วรรคสาม)

ศาลมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานคดีรัฐธรรมนูญ บุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติ หน้าที่ตามที่มอบหมาย

มาตรา ๗๗ ศาลพิพาทคดีของศาลให้กระทำด้วยควมรวดเร็ว เว้นแต่มีเหตุ สดวิสัย เหตุจำเป็นอื่นอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ หรือเหตุอื่นตามที่ศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่ง ความยุติธรรม ศาลจะสั่งเลื่อนการพิพาทคดีออกไปก็ได้ (นำไปกำหนดรวมไว้ในมาตรา ๓๒ วรรคสอง)

มาตรา ๗๗/๑ คู่กรณี พยานในส่วนที่เกี่ยวกับคำเบิกความของตน หรือ บุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียโดยชอบหรือมีเหตุผลอันสมควรก็ดี มีสิทธิขอตรวจดู ขอคัดสำเนา และ ขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวนได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลรัฐธรรมนูญ โดยจะกำหนดให้ต้องเสียค่าธรรมเนียมด้วยก็ได้

มาตรา ๗๘ ให้ศาลเป็นผู้บันทึกรายงานการพิจารณาคดี

มาตรา ๗๙ ให้ตุลาการคนหนึ่งซึ่งได้รับมอบหมายจากศาลประธานศาล รัฐธรรมนูญหรือตุลาการผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้ลงลายมือชื่อในคำสั่ง ประกาศ หรือหนังสืออื่น ใดของศาล เมื่อศาลจะออกคำสั่ง ประกาศ หรือหนังสืออื่นใดอันเกี่ยวกับคดี ให้ตุลาการคนหนึ่งเป็นผู้ ลงนาม

มาตรา ๘๐ เพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นอย่างร้ายแรงหรือยากแก่การแก้ไข เยียวยาในภายหลัง หรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะในระหว่างการพิจารณาคดี เมื่อศาล เห็นสมควร หรือคู่กรณีได้ยื่นคำขอ ให้ศาลมีอำนาจกำหนดมาตรการหรือวิธีการใด ๆ เป็นการชั่วคราว ก่อนการวินิจฉัย และออกคำสั่งไปยังหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องให้ ปฏิบัติได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลรัฐธรรมนูญ (ควร

ต้องมีมาตรการอย่างหนึ่งอย่างใดที่ศาลจะไม่ถูกใช้เป็นเครื่องมือของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะเป็นอันตรายต่อศาล)

คำสั่งของศาลตามวรรคหนึ่ง ให้พ้นจากหน้าที่รัฐธรรมนูญทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลตามที่ศาลมอบหมายและขอยกเลิกคำสั่ง

มาตรา ๘๑ เมื่อมีควมสงสัยเป็น ศาลขอตั้งข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเป็นพ้นจากหน้าที่รัฐธรรมนูญเฉพาะคดี เพื่อทำหน้าที่สนับสนุนศาลในคดีวินิจฉัยคดี รัฐธรรมนูญตามที่ศาลมอบหมาย

ในกรณีปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคดีวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญตามที่ศาลมอบหมาย ให้พ้นจากหน้าที่รัฐธรรมนูญเฉพาะคดีเป็นเจ้าพนักงานตมประมวลกฎหมายอาญา

คุณสมบัติ ควรแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง หลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติหน้าที่ และเงินส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานคดีรัฐธรรมนูญเฉพาะคดี ให้เป็นไปตามระเบียบที่ศาลกำหนด

ส่วนที่หมวด ๔

การทำคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง

มาตรา ๘๑/๑ ตุลาการซึ่งมิได้ร่วมในการพิจารณาในเนื้อหาคดีใด ย่อมไม่มีอำนาจในการทำคำวินิจฉัยคดีนั้น หากมีปัญหว่าตุลาการคนใดร่วมในการพิจารณาในเนื้อหาคดีนั้นหรือไม่ ให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยก่อนที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป (กรธ. มีข้อสังเกตว่า ไม่ควรมี เพราะศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้นั่งพิจารณาอย่างศาลแพ่งหรือศาลอาญา และคดีส่วนใหญ่เป็นเรื่องเอกสารมากกว่า พยานบุคคล)

คำวินิจฉัยของศาลให้ถือเสียงข้างมาก เว้นแต่รัฐธรรมนูญจะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๘๒ เมื่อศาลรับเรื่องใดไว้พิจารณาแล้ว ~~ควรพิจารณาคำวินิจฉัยของศาล ให้~~ ศาลกำหนดประเด็นแห่งคดีที่จะพิจารณาคำวินิจฉัยและวินิจฉัยทุกประเด็นที่ศาลกำหนด โดยตุลาการผู้ใดที่เป็นองค์คณะทุกคนจะงดออกเสียงในประเด็นใดประเด็นหนึ่งตามที่ศาลกำหนดหรือปฏิเสธไม่วินิจฉัยโดยอ้างว่าเรื่องนั้นไม่อยู่ในอำนาจของศาลไม่ได้

(การกำหนดประเด็น นำไปกำหนดไว้มาตรา ๕๘/๑)

มาตรา ๘๓ คำวินิจฉัยของศาลอย่างน้อยต้องประกอบด้วยข้ออ้างและคำขอในคำร้องหรือหนังสือ ข้อโต้แย้งในคำชี้แจง ประเด็นแห่งคดี สรุปข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณา เหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในแต่ละประเด็น และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง รวมทั้งผลแห่งคำวินิจฉัย

คำวินิจฉัยของศาลต้องลงลายมือชื่อของตุลาการที่วินิจฉัย ถ้าตุลาการคนใดมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ไม่สามารถลงลายมือชื่อได้ ให้องค์คณะนั้นมอบหมายให้ตุลาการคนใดคนหนึ่งที่เป็นองค์คณะจัดแจ้งเหตุดังกล่าวแล้วตีตรวมไว้กับคำวินิจฉัย

(กรธ. มีข้อสังเกตว่า ขั้นตอนมากมาย ให้เป็นหน้าที่ของสำนักงานที่สรุปย่อคำวินิจฉัยแล้วเผยแพร่ต่อประชาชน)

ถึงนี้ ๑๕ ส.ค.๖๐

มาตรา ๘๔ การทำคำวินิจฉัยให้ตุลาการซึ่งเป็นในองค์คณะทุกคนจะต้องทำ ความเห็นในการวินิจฉัยคดีในส่วนของตนเป็นหนังสือโดยสังเขป พร้อมทั้งต้องแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุม และให้ที่ประชุมปรึกษาหารือร่วมกันก่อนครบแล้วจึงลงมติ ในการนี้ ศาลอาจมอบหมายให้ตุลาการคนใดคนหนึ่งเป็นองค์คณะเป็นผู้จัดทำคำวินิจฉัยตามมตินั้นก็ได้

เมื่อครบลงมติเสร็จสิ้น ให้ตุลาการซึ่งเป็นองค์คณะร่วมค้นจัดทำคำวินิจฉัยของศาล

ควรวัดคำวินิจฉัยของศาลตามวรรคหนึ่ง องค์คณะขอเสนอหมายให้ตุลาการคนหนึ่งคนใดเป็นผู้จัดทำคำวินิจฉัยตามมติของศาลก็ได้

(ปรับตามมาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง พรป. วิชาญานักการเมือง)

คำวินิจฉัยของศาลและความเห็นในการวินิจฉัยของตุลาการที่เป็นองค์คณะทุกคน ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา (กรธ. มีข้อสังเกตว่า ทำอย่างไรจึงจะให้คนอื่น ๆ เขียนสรุป ๆ ไม่ต้องเขียนข้อเท็จจริง ซ้ำ ๆ)

ในการจัดทำความเห็นของตุลาการทุกคนเพื่อประกาศราชกิจจานุเบกษตามวรรคสอง ให้จัดทำโดยประกอบด้วยสรุปข้อเท็จจริง ประเด็นที่พิจารณาวินิจฉัย และความเห็นของตุลาการแต่ละคนในแต่ละประเด็นที่พิจารณา

มาตรา ๘๕ คำวินิจฉัยของศาลให้มีผลในวันอ่าน

ในกรณีที่ศาลมีคำวินิจฉัยคดีที่มีคู่กรณี ถ้าคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายแล้วแต่กรณี ทราบนัดโดยชอบแล้วไม่มา ให้ศาลบันทึกไว้และให้ถือว่าคำวินิจฉัยนั้นได้อ่านโดยชอบแล้ว

ในกรณีที่ศาลมีคำวินิจฉัยคดีที่ไม่มีผู้ถูกร้อง ให้ศาลแจ้งคำวินิจฉัยของศาลแก่ผู้ร้อง และให้ถือว่าวันที่ศาลลงมติซึ่งเป็นวันที่ปรากฏในคำวินิจฉัยเป็นวันอ่าน

ในกรณีที่ศาลมีคำวินิจฉัยคดีตามหมวด ๑๗๓ ว่าไม่เป็นตามหมวด ๑๗๒ วรรคหนึ่ง (เขียนแล้วทำให้อ่านสับสนได้) หรือหมวด ๒๑๒ หมวด ๒๑๓ หมวด ๒๓๑ (๑) วรรคห้าหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ให้สำนักทนายศาลรัฐธรรมนูญจัดทำประกาศผลแห่งคำวินิจฉัยของศาลส่งไปประกาศในราชกิจจานุเบกษาโดยเร็ว

การแจ้งให้มาฟังและการอ่านคำวินิจฉัยของศาลตามวรรคสอง **และควรมีสั่งตามวรรคสาม** ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ศาลกำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลรัฐธรรมนูญ